

Історія Демидівського краю

Територія, де сьогодні розташоване смт. Демидівка, як свідчать археологічні знахідки, була заселена вже у бронзовому віці (к.П-поч.Ітис.до н.е.). В околицях селища віднайдені предмети, що представляють черняхівську археологічну культуру (П-Уст.н.е.). Від періоду Київської Русі тут збереглися залишки городища.

Вперше документально засвідчена місцевість, що дала назву майбутньому містечку Демидівка, згадується у "Записі волинського землянина Волчка Хрінницького про забезпечення на своєму маєтку Лопавши віна своїй дочці Марині і зятю Пашку Посягвецькому», здійсненому в Хрінниках 15 вересня 1472 року У ньому, зокрема, вказується: «... а обрубь земельній тому именицу моєму... от Пропастищ до Демидова рову...»

1513 роком датується «підтверджувальна грамота Сигізмунда I Володимирській єпископії на землю Квасовську з дозволом заснувати на ній містечко з Магдебурзьким правом, а також на маєтність Лішню, став і десятину з міщан Володимирських за користування землею церковною». У цьому документі, зокрема, вказується, що польський король Казимир дозволив «на той земли Квасовской містечко садити, и право немецкое тамь мети...».

На поч. ХУІст. Демидівка була невеликим поселенням, яке називалося Демидів і належало кільком поміщикам. 1795 року увійшла до складу Російської держави. До 1860 року нею володіли поміщики Гарчинські, пізніше - стала власністю казни. На час перепису населення, у 1797 році, тут проживало 679 чоловік. Демидівка стала містечком. Частина мешканців займалася ремеслами.

В кінці ХІХ на поч. ХХ ст. в Демидівці відкрилося кілька невеличких підприємств. Це лісопильні, чотири мануфактури, тричі нарік збиралися великі ярмарки.

Революційні події початку ХХст. у країні знайшли відгук і в Демидівці. Не раз відбувалися заворушення селян, сутички з поліцією. Внаслідок цього, понад 90 чоловік було кинуте до Дубнівської в'язниці.

В перших числах вересня 1915 року територію Демидівщини окупували австро-угорські війська. 10 вересня частини 8-ї російської армії під командуванням генерала О.Брусилова визволили містечко. Протягом 1915-1916 рр. Демидівка кілька разів переходила з рук у руки воюючих армій, що завдавало їй і жителям тяжких збитків. З радістю демидівчани вітали лютневу революцію в Росії 1917 року, а пізніше ті соціально-економічні зміни, які відбувалися у країні.

В січні 1918 року була проголошена радянська влада, яка протрималася всього три роки. В 1921 році, згідно Ризького мирного договору, західноукраїнські землі, в тому числі і Демидівка, увійшли до складу Польщі, а в 1939 році, внаслідок таємного договору між Німеччиною і Радянським Союзом, - до складу Радянського Союзу.

З утворенням Ровенської області, Демидівка стає одним з її районних центрів. Наприкінці 1940 року тут засновано колгосп ім. Шевченка, відкрита

запустило і скрізь багато костей людських, голих і сухих, прикритих, одним небом.."

Демидівська земля теж має таких мовчазних свідків своєї історії. Одні з них уже відкрили свої таємниці, інші ще чекають слушного часу, щоб заговорити на повний голос. Але і з уже відомого можна сказати, що на території Демидівщини люди проживали в добу мезоліту. Він розпочався, коли почав відступати льодовик. В цей час було винайдено лук і стріли, прилучено першу тварину - собаку, люди навчились виготовляти глиняний посуд. Мезолітичне поселення найдавніших людей було знайдено на околиці села Вовковиї, що неподалік від Демидівки. У епоху неоліту в межах краю спочатку з'явилося скотарство, і тільки пізніше населення почало займатися землеробством. Люди селилися поблизу лісу і води, оскільки займалися рибальством і мисливством. Наявність річок, горбкуватий рельєф, зручний для влаштування напівпечерних і півземлянкових жител і матеріал (кремій) придатний для виготовлення знарядь праці сприяли тут скупченню людських осель.

Найхарактернішою рисою техніки виготовлення знарядь з кременю було оббивання, сколювання і відтискання. Крім зброї з кременю виготовляли багато знарядь, пов'язаних із збиральництвом: товкачі, ступки, зернотертки і, серпи. Неолітичні поселення на Демидівщині знайдені на території сучасних сіл Більче та Набережне.

Енеоліт (перехідний період від від кам'яного віку до епохи бронзи - міднокам'яний вік) охоплює ТУ - др.пол.ІІІ тис. до н.е. Племена, що населяли наш край у цей період відносяться до трипільської культури, культури кулястих амфор і культури шнурової кераміки. На відміну від інших трипільських племен, місцеві поселенці посуд розписували лише білою фарбою. Енеолітичні стоянки первісних людей були знайдені на території сіл Товпижин та Хрінники.

Важливим джерелом пізнання життя людей цього періоду є поховання. Археологічні знахідки поховань поблизу Демидівки свідчать, що вони відносяться до скелетових курганных поховань, тобто, до погребального ритуалу східної слов'янської культури.

Епоха бронзи тривала від др. пол.ІІІ тис. до поч. І тис.до н.е. і була представлена в нашому краї комарівською, лужицькою, городецько-здовбицькою а також стжижовською культурами. Вони характеризуються вдосконаленням знарядь праці, значним розвитком скотарства і землеробства. Поселення носіїв лужицької культури знайдено поблизу с. Вербень, що неподалік від Демидівки. Археологічні знахідки комарівської культури відкриті поблизу сіл Охматків, Малево, Більче. На околицях Демидівки знайдено крем'яне вістря на спис, що відноситься до стжижовської культури (хронологічні рамки 1750 - 1500 рр. До н.е.) Носії цієї культури займалися землеробством, скотарством та виготовленням у численних майстернях високоякісних виробів (сокири, кинжалі, вістря на списи). Еоловний матеріал з якого вироблялись ці вироби - кремій.

Доба заліза в середній та східній Європі почалася в І тис. до н.е. Залізо в Європу потрапило зі Сходу. Деякі вчені вважають, що один з тих шляхів пролягав через Україну. Доба заліза ділиться на два періоди: перший - передскіфський (ІХ- VIII ст.до н.е.), другий - скіфський (VII - III ст.до н.е.).

До передскіфського періоду належать висоцька культура (назва походить від с.Висоцьке Львівської обл.).Археологічні знахідки цієї культури виявленні в околицях сіл Більче, Боремель, Малєво, Товпизин, Хрінники, які розташовані поблизу Демидівки. Представники цієї культури займались землеробством розведенням свійських тварин. Вони мешкали у відносно невеликих поселеннях а жителі сусідніх селищ ховали своїх небіщиків на високому спільному родовому могильнику. Зустрічаються у похованнях залізні та бронзові прикраси, крем"яні сережки та вістря на стріли, залізні ножі, побутовий посуд, численні невеликі посудини культового призначення та культові глинянні фігурки тварин та птахів

У період з II ст. до ІУ -У ст. н.е. проживали неподалік від Демидівки племена готів. Сучасні археологічні дослідження доктора істричних наук заступника директора Інституту археології Національної АН України Дениса Никодимовича Козака, який вже 10 років веде тут систематичні розкопки принесли дуже багато нових даних про життя цих племен. На його думку Волинь в цей час була мало чи не єдиним стабільним тилом готських племен. Тут жили сім'ї готів, тут вони черпали свою силу, звідси йшли у далекі військові походи сюди ж вертались із багатою здобиччю. Пам"ятка готів - поселення у Хрінниках ' (за 7 км від Демидівки) - це був значний торговий, ремісничий і політичний центр. Про це свідчить величезна кількість знайдених тут римських імпортованих (Фібул, монет, амфор, та інш.) До унікальних знахідок відносяться і залізні рибальські гачки, які мають цілком сучасну форму, лише більші у 8-Ю разів

На думку Козака Д.Н., перебуваючи у тісних контактах з римом готи талановиті і згуртовані етнічно, далеко обігнали інші народи Європи. Незважаючи на деконструктивну роль готів у слов"янській історії, слов"яни багато запозичили у них. В свою чергу, слов"яни справили великий вплив на культуру та побут германців.

Сенсаційною стала знахідка влітку 2001 року. На осколку амфори було зображене рало, яке дивує своєю досконалістю . Раніше вважалося, що трипільцям було відомі лише примітивні заряддя землеробства. А ці примітивні знаряддя нездатні були б забезпечувати високі врожаї на дивно розораних виснажених землях. Тому знахідка Демидівського рала, як його назвали, підтвержує існування у трипільців досконалих сільгоспзнарядь.

Незважаючи на схематичність, давній землероб досить виразно накреслив основні джеталя, орного знаряддя праці - рала, названого нами "демидівським ралом" .

Воно має судячи з рисунку, триелементну конструкцію, тобто складається з трьох частин: кривого гряділля, який, есвидно загинаючись творить полоз рала і переходить у ральник вигнутої форми; держака чи чепіг, які кріпилися у верхній частині ральника та клина стояка, який з'єднував гряділь з ральником.

До краю гряділля, який має округлу форму, прикріплений шнурок що вільно спадає вниз. Очевидно, шнур символізує упряж; за шнур рала могла тягнути худоба або людина. Полоз рала був, вірогідно, дерев"яним і мав трикутну форму з трохи виступаючим робочим кутом. Робоча частина полоза поставлена на дещо невідповідно до гряділля і не горизонтально до ґрунту. Чи це є хиба автора рисунку, чи конструктивна особливість рала - відповісти важко Якщо це

особливість конструкції одного знаряддя праці, то запобігати самовільному виходу полоза рала з ґрунту можна лише постійним чималим тиском орача зверху. Можливо тому в цьому знарядді досить велику роль грали так звані чепіги - дві ручки-держакі, прикріплені до верхньої частини ральника в стані, паралельному до грядільної палиці. Саме вони, як у сучасного плуга, допомагали орачу управляти ралом.

Наявність в цьому зарядді досить потужного полоза дозволяє обробляти ґрунт порівняно широким пасмом і на значну глибину. Проте відсутність відвального пристрою дозволяє з функціональної сторони розглядати цей інструмент, як боронзувальне знаряддя, а не плуг.

Аналогії цій знахідці невідомі в європейських синхронних культурах. З одного боку, об'єднання в ціле гряділля і ральника, відсутність отвору у грядільній палиці для кріплення до ярма дозволяє віднести наше рало до глибокої давнини.

З іншого боку, трискладова і досить ефективна, з точки зору функціональності, конструкція кожної з частин ставить це знаряддя праці в ряд феноменів давніх землеробських культур Європи.

Значення знахідки демидівського рала є неоціненним для вивчення проблем господарства лендельських племен. Усталений погляд польських дослідників на господарство цих племен необхідно переглянути. Тепер вже очевидно, що поряд з мотичним землеробством, розведенням великої і дрібної рогатої худоби лендельські общини займалися орним землеробством. Це підтверджується знахідками на ряді поселень волині (Листвин, Голишів) відбитків зерна і полови на кусках глиняної обмазки та крем'яних ножів для жнив із заповіреною робочою частиною.

Значення знахідки демидівського рала значно зростає, коли розглянути його у контексті зв'язків лейденської та трипільської культури. Відомо, що пам'ятки костянецької групи лендельсько-полгарської культури є синхронними середньому етапу трипільської культури.

Дослідники підкреслюють наявність тісних культурних контактів між лендельськими та трипільськими племенами, що привели до проникнення трипільців на північ і зрештою, повного поглинання трипільцями лендельського населення на території Західної Волині.

При такому характері взаємовідносин двох груп осілого землеробського населення неможливо не перейняти один у одного прогресивні засоби господарювання, зокрема у землеробстві. Тому цілком виправданим є припущення про наявність у трипільських племен аналогічного чи близького до демидівського орного знаряддя.

Довгий час вважалося, беручи до уваги наявні археологічні джерела що землеробство трипільців, як і інших груп населення енеолітичної доби було мотичним. Проте палеодемографічні дослідження трипільської культури привели науковців до іншої думки. С.М. Бібіков довів, що виходячи з біологічної норми вживання рослинної їжі, врожайність злаків, для забезпечення однієї людини трипільського суспільства рослинно. їжею треба засіяти приблизно 0,3 га або 2 га на сім'ю. Зрозуміло, що такі площі неможливо засіяти, застосовуючи тільки

мотики чи суковатки. Тому дослідник вважав, що жителі трипільських селищ застосовували принаймі примітивні рала, очевидно, рокові, хоча робиться припущення про можливу наявність дерев'яних рал і використання биків як тяглової сили. Проте ці висловлювання мали всього лише теоритичний характер оскільки прямих доказів існування у трипільців більш досконалих, ніж рогова мотика, знарядь обробки ґрунту не було.

Із знахідкою демидівського рала, яке за часом синхронне періоду розвинутого Трипілля, прямий доказ вже існує. Наявність такого досконалого інструменту обробки землі як демидівське рало у енеолітичного населення України підтверджує припущення С.М. Бібікова і розкриває великі потенційні можливості господарсько-економічного комплексу трипільського суспільства, який був основною базою існування знаменитих трипільських протоміст.

Вважають, що слов'янські племена були представлені зарубенецькою і черняхівською культурами, які охоплюють період з кінця I тис. до н.е. до II-III ст. н.е. на околицях Демидівки, на невеликому підвищенні виявлено поселення черняхівської культури. Ці племена досягли вищого рівня розвитку. Основою їх господарства було плужне землеробство, рільництво в них поєднувалося з городництвом. На місці поселення було знайдено численні залізні знаряддя, в тому числі наральники, виготовлений на гончарному крузі посуд, бронзові ювілірні вироби. Знаходять також римські монети, що є свідченням розвитку торгівлі з рабовласницьким півднем (возили хліб, худобу, можливо, рабів).

Археологічний матеріал дає можливість відтворити господарське життя населення нашого краю. Землеробські знаряддя відзначаються різноманітністю і значною для свого часу досконалістю: рало із залізними наконечниками, знаряддя плужного типу, ручні знаряддя, мотики, серпи, коси, ціпи. Використовувалася перелогово-парова система. Населення вирощувало жито, пшеницю, просо, овес. На базі землеробства розвивалося скотарство. Населення розводило велику рогату худобу, кіз, овець, свиней, коней. Поширення набули промисли: мисливство, бортництво, а з X-XI ст. вуликове бджільництво. Дальшого розвитку набували ремесла.

Демидівка в цей час фігурує як давньоруське селище. Встановлено, що городище в урочищі Замчиське, що на південний схід від Демидівки, є рештками давньоруського замчиська. Під час археологічних розкопок, якими керував П.О.Ропорт, були знайдені фрагменти кераміки XI - XIII ст.

Як тільки пролетіла страшна монголо-татарська буря, населення почало повертатись до порпереднього заняття, підіймати з руїн міста і села, будувати нові укріплення. В цей період, в др. пол. XII ст. відбувається поступове заселення території, де знаходилось містечко Ленчна, в особі якогось воєводи по прізвищу Демидівський, який мав своїх рабів, селян і військо. Він збудував цегляний замок, розташувавши його на острівковій площі 0,30 га. Замок був оточений кругом водою і мав з двох боків підйомні мости. Від замку через річку до села був дерев'яний міст довжиною в один км. Очевидно, цей міст час від часу поновлювався, бо його дубові стовпи збереглися у болоті до середини 50 років XX ст. демидівський воєвода - дідич поступово заселив територію сучасної

Демидівки залежними селянами. Але в той час татарські набіги не припинялися. Населення змушене вести постійну боротьбу проти загарбників.

Разом з татарською небезпекою зростало значення княжих і панських родів. Входження нашого краю спочатку до Галицько-Волинської держави, а, згодом, до Литовсько-Руської створювало складнішу політичну ситуацію. Литовці творили своє право на основі місцевих законів і дотримувалася гасла " ми старого не рухаємо, а нового не запроваджуємо". Польські феодали намагалися оволодіти Волинню та іншими українськими землями, були під владою Литви і запровадити свої порядки.

У 1452 році після смерті Свидригайла, Волинське князівство було ліквідоване і поділене на Луцький, Кременецький та Володимирецький повіти. При цьому спостерігається таке цікаве явище: зберігаючи свої порядки у внутрішньому житті та вирішуючи його проблеми, волинська аристократія не втручається у міжусобиці польських і литовських бояр, однак всіма силами боронить свою землю від татарських нападів, дарма, що з різними успіхами. Від 1489 року татарські напади та спустошення українських земель стали постійним явищем.

До нас дійшли народні перекази про жахливу розправу татар над мешканцями містечка Боремля, що за 12 км від Демидівки. Археологічні розкопки в 1955 році аргументовано підтвердили правдивість цих подій, адже в одному з кургані було знайдено дитячі та жіночі скелети з явними ознаками насильницької смерті.

1497, 1498, 1500рр. теж називали в літописах як роки татарських набігів. Татари перейшли через українські землі і опинились аж над Віслою. Ця запекла боротьба нищила Волинь, зубожувала матеріальний і культурний доробок краю.

Самоврядування за Магдебурзьким правом мало обмежений характер, але в якійсь мірі сприяло розвитку міста. Феодальним містом вважалось таке поселення, в якому люди займалися ремеслом, промислами і торгівлею. Характерною ознакою міста була наявність оборонної споруди - замку. Магдебурзьке право надавало місту обмежену самоуправу, власний суд і мало забезпечити йому вільний розвиток. Хоча Магдебурзьке право, по суті, було запереченням старих українських вічевих порядків, що існували з княжих часів, але, з огляду на зріст значення магнатів, воно могло відіграти важливу роль.

В більшості містечок того часу проживало по кількасот жителів. Демидівка теж була таким містечком. Поруч з ремісниками проживали торгівці. Один з привілеїв Магдебурзького права передбачав проведення кількох ярмарків на рік і щотижневого торгу. Нумізматичним матеріалом архіологічних розкопок підтверджується факт, що через Демидівку пролягали торгові шляхи. На ярмарках у широком у виборі були представлені вироби ремісників, продукти сільського господарства. Предметами вивозу були зерно, худоба, вовна, прядиво, віск, мед, сало, шкури.

В той же час заняттям населення містечка було землеробство. Основною культурою залишалось жито, але підвищувалася роль пшениці та ячменю для пивоваріння. Вирощували також городні культури для потреб панського двору та для продажу. Розводили, головним чином, велику рогату худобу, овець, свиней. В

умовах натурального селянського господарства тваринництво підпорядковувалося землеробству, однак відіграло важливу роль у житті населення, даючи продукти харчування, вовну, одяг, шкіру, взуття. Крім того, без худоби не можливо було обробити землю. Податкові реєстри засвідчують сплату податку від земельних ділянок. У приватновласницьких містах, яким була і Демидівка, населення відбувало і панщинні роботи в полі, а також сплачувало чинж і несло натуральні повинності.

До того ж , у 1557 році була проведена земельна реформа, якою введена так звана волока. Волочна система виявила кількість землі у селян і зафіксувала надалі розмір селянського господарства - не більше однієї волоки, що рівнялося 19,5 десятинам.

Після Люблінської унії 1569 р. землевласники одержали право володіти селянами як кріпаками, внаслідок чого вони були обкладені новими повинностями. Збільшено податок грішми і натурою, одночасно посилився національно - релігійний гніт. Це був період покатоличення і ополячення якщо не всієї країни, то вищих станів, період впертої боротьби народу і православ"я з польсько-католиками за свою цілісність.

Внаслідок соціального та національного гноблення та переслідування українців за їх віру в 1648 році вибухнула Визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького проти польської шляхти, а також тих українців, які відступилися від своєї віри і разом з панами -католиками гнобили й визискували місцеву людність, зневажали культуру, мову, релігію українського народу. Не чекаючи приходу головних сил селянсько-козацького війська, жителі краю активно вступили в боротьбу проти нанависних польських магнатів, ксьонзів-езуїтів та уніатів. Вони громили панські маєтки, руйнували польські костьоли й монастирі, мстилися за знущання над рідною землею, українським народом, його вірою і традиціями. Такий загін діяв в районі Демидівки під керівництвом Клекотовського. З наближенням війська Б.Хмельницького, загін приєднався до нього. Козацьке військо здобуло Броди, Вишневець, дійшло аж до Берестя, однак в повній мірі скористатись плодами перемоги на цьому етапі війни Б.Хмельницькому не вдалося. Після Зборівської угоди на Волинь знову почали повертатися шляхтичі, які намагалися повернути старі порядки, але народ не скорявся. В 1651 році Б.Хмельницький організовує новий похід на піденну Волинь, де, за 15 км від Демидівки, під Берестечком, відбувається одна з найбільших битв Визвольної війни. Через підступну зраду Іслам-Гірея, що залишив у вирішальний момент поле бою , українське військо опинилося в оточенні. Тільки завдяки Івану Богуну, якому вдалося непомітно для поляків спорудити три переправи через непроходимі болота, основні сили українського війська вийшли з оточення і продовжили війну. До наших днів дійшли перекази про ці героїчні сторінки історії нашого народу. Один з них розповідає, що в Демидівці розміщався табір для поранених козаків. Ще й донині на полях між Демидівкою і Берестечком знаходять зброю і особисті речі козаків.

Складні політичні події вплинули на становище міст і містечок, і, зокрема, Демидівки. Національний склад його був неоднорідним. Основну масу населення складали українці, близько 12% становили євреї, проживали також поляки.

Найпоширенішими ремеслами були шевське, шкіряне, ковальське, деревообробне та по переробці продуктів харчування. В той же час польська шляхта встановлювала старі порядки. Селяни були змушені відробляти 4-5 днів на тиждень з волюки в літку і три дні взимку (234 дні на рік). Крім того платили податок натурою і грішми. В результаті страшного визиску збільшилася кількість малоземельних селян, які вели господарство великими сім'ями, мали наділи, в основному, по півволюки. Багатьох не було домашньої худоби і, навіть, птиці.

У кінці ХУП ст. закінчилася турецька окупація Поділля, що зменшило загрозу нападів на наш край. Але повсюдно населення було не задоволене польськими порядками та подальшим посиленням панщини. І в 1702 -1704 році, коли на Правобережжі під керівництвом С.Палія та С.Самуся почалося повстання, у ньому взяли участь і жителі Демидівки. Проти повсталих було вислано шляхетське ополчення, бо сейм зобов'язався не посилати холопів і козаків, які вже неодноразово переходили на бік противника.

Спустошення, завданні іноземними військовими формуваннями та важкі феодалні повинності, недосконала податкова політика гальмувала відродження Демидівки, яке зростало дуже повільно. У 1775 році тут налічувалось усього 43 будинки. Жителі виконували додаткові повинності у вигляді шарваркових будівельних днів (тобто по ремонту шляхів, ремонту і будівництву нових фільваркових будівель, млина, греблі, мостів). Таких днів було не менше 12 на рік. Це введення додаткової ренти привело до зменшення мешканців у місті. Після приєнання Правобережної України до Росії (1795) царський уряд конфіскував землі корони Речі Посполитої, частини магнатів і шляхти, які взяли участь у повстанні 1794 року. Демидівка також увійшла до складу Російської держави у складі Дубенського повіту Волинської губернії.

В той час на теренах Волинської губернії було 13 міст, 134 містечка і 9682 села. Сподівання на полегшення в Україні яке мало привести правління Павла I або Олександра I, не справдилось. У Петербурзі підтримували шляхту і вона зберегла свої маєтки, посади, привілейоване становище. Незважаючи на анти російські настрої у польському середовищі, царизм не заперечував, щоб у шляхетських і магістратських судах та школах панувала польська мова.

Не позбулися злиднів жителі Демидівки і після скасування кріпацтва в 1861 році. В цей час і містечко було власністю казни. На кожного працездатного чоловіка виділялося 6 моргів (3,5 га) землі, майже неприданої для користування, яка обійшлася селянам вдвічі дорожче, ніж коштувала. За свідченням старожилів, селянство відмовилося від землі, бо за неї треба було відробляти панові в таких розмірах: якщо в сім'ї було два чоловіки і вони одержали 12 моргів, то один з них працював у власному господарстві, а другий ціле життя мав працювати у поміщика, відробляти за землю.

Більшість селянських сімей володіли ділянками до 7 десятин, середньозабезпеченні - від 7 до 10, високозабезпеченні - більше 10 десятин. В той же час відбувається обезземелення селян. Середня частка селянського наділу становила 1,9 десятин, багато селянських дворів володіло ділянками від 1,5 до 0,5 десятин. Нерідко селяни мали лише городи. Тобто, склалася ситуація, коли близько 70% працездатного сільського населення складали надлишок робочої

сили і були змушені йти наймитувати. Це давало можливість поміщикам наймати їх за безцінь.

В цей час на території Демидівки було чотири православні церкви. Найстарішою з них була Івано-Богословська, в Демидівці збудована невідомо коли і ким; в Дублянах - Миколаївська, збудована в 1849 році та Михайлівська - збудована в 1800 році в Лішні - Успенська церква. Церкви мали близько 80 десятин і майже 1400 прихожан. Під час підготовки до відзначення 900-річчя прийняття християнства на Русі з Москви на Волинь в цей час було послано церковного начиння, риз та оздоблення більше, як для тисячі храмів, в тому числі і для Миколаївської церкви. Для добродійної діяльності в Демидівці було створене при церкві братство. Але школи не було.

Селяни терпіли не тільки від соціального гніту. У 1870 та 1873 роках тут сталося дві великі пожежі, під час яких згоріло 76 будинків. Постраждали від пожеж і церкви в Демидівці та Лішні, які були дерев'яними. Уціліло в Демидівці всього 53 будинки, в яких проживало 527 чол.

Відбудовувалася Демидівка дуже повільно і одним з перших новобудов стали церкви збудовані в Лішні - в 1889 році та в Демидівці - в 1891 році (дата встановлення на основі запису, вкладеного в капсулу і закопаного під фундамент при будівництві церкви). На час перепису населення у 1897 році в Демидівці проживало 679 родин.

На території Демидівщини не було покладів сировини, на базі якої могла б розвинутиися велика промисловість. Відкрилися кілька невеличких підприємств, які забезпечували потреби місцевого населення у товарах першої необхідності. Це були лісопильня, водяний млин і чотири мануфактури. Частина мешканців займалася ремеслами. Окремі родини були змушені йти працювати на підприємства. В Демидівці тричі на рік збиралися великі ярмарки, відбувалися і щотижневі базари. Тоді містечко оживало, ставало багатолюдним.

В др. пол. XIX ст. на Рівненщині починається інтенсивне будівництво залізниць, які сприяли втягуванню віддалених районів у господарський розвиток. Але коли звістка про те, що одна із залізничних колій буде проходити між Демидівкою і Вербнем (що за 12 км від Демидівки), вербенська поміщиця пані Хакуля, власниця ферми, що тримала коней для царської армії, запротестувала. Пані написала листа цареві, мовляв, поїздки лякатимуть коней. І цар відмінив прийняте рішення. Маршрут прокладання залізниці було змінено. Після революції царизм намагається внести зміни в економічне і суспільне життя. Видатний реформатор Петро Столипін щиро прагнув покращити становище селянства, прищепити хліборобові почуття справжнього хазяїна. В ході проведення реформи на околицях Демидівки утворилися хутори Дуброжин (сучасна назва Пропасницько), Коцюбник і Закоцюбник. Хутори утворювалися на державній та викупленій Селянським Банком у поміщиків землі. Селянам ця земля продавалася на виплату протягом 55,5 років. В 1911 році за сприяння селянського банку у Дубенському уїзді було куплено 2145,8 десятин землі.

Земельна реформа відкрила широкі можливості для підприємливих, кмітливих селян. В їх господарствах розвивалося бджолярство (вулики були трьох типів: колоди, лінійні та рамочні) та буряківництво. Брати Пилип та Іван

Стаднійчуки, селяни Пастущук, Гарбузюк, Василюк мали по 28-30га землі. Але одночасно із зростанням багатшої верстви зільшувалась бідняцька. Найбідніші селяни не хотіли переселятися на хутори За 10 років на хутори переселилися лише 14% селянських дворів. Виступами селян - бідняків Демидівки позначився 1912 рік. Відбулися заворушення селян, які були невдоволенні столипінською аграрною політикою. Власті і цього разу жорстоко розправилися з трудящими. Понад 90 чол. кинули до Дубнівської в'язниці.

Протягом усього періоду Першої світової війни (1914-1918) на території нашого краю тривали жорстокі криваві бої. Близько 60% працездатного чоловічого населення було мобілізовано в армію. А на території Демидівщини перебували частини 3-ї і 8-ї російських армій і на потреби війська у селян реквізувались коні, велика рогата худоба. Руйнувались житлові будинки, господарські приміщення. За роки війни було знищено багато господарської будівель.

Протягом війни територія Демидівки була або прифронтною, або тут безпосередньо велися бойові дії. Внаслідок наступальної операції 11-х німецької армії, яка почалася 13 липня, лінія фронту наблизилася до Демидівки. В серпні, налякані війною, селянські родини почали тікати на схід, аж до Катеринослава.

На початку вересня 1915 року Демидівку було захоплено австро-угорськими військами, які проводили реквізицію та вивезення майна. Було знищено 7 господарських та житлових будівель. А 10 вересня Демидівка знов перейшла в руки російських військ. У грудні 1915 року лінія фронту перемістилася. І стабілізувалася вздовж р.Іква поблизу Млинова і Демидівка знову опинилася під окупацією австро-угорських військ. За час окупації, яка тривала до травня 1916 року, австрійці проклали вузьку-коліїну залізницю з Демидівки до Дубна та до Верби. По напрямку Дубно-Демидівка через Рудку паровоз вагонами поставляв ліс та боєприпаси до лінії фронту, бо поблизу Демидівки (вбік с Ільпибоки) було збудовано великий склад боєприпасів, де зберігалися снаряди для артилерії, кулі до рушниць. Вагони на Вебу тягли коні.

25 травня 1916 року розпочалася операція "Луцький прорив" і в той же день Демидівка перейшла в руки російських військ. До 2 червня було взято Луцьк, Горохів, Радивилів. Влітку 1916 року після прориву Бросилова фронт стабілізувався і Демидівка перейшла у прифронтну зону. Війна поглибила соціально-економічне та політичне напруження в суспільстві. Пожваблюється і зростає революційний рух. Особливо активізувалися більшовики. Революційні комітети вимагали від місцевих органів Центральної Ради визнання влади Петроградського Раднаркому. В січні 1918 року в Демидівці проголошено радянську владу. У лютому 1918 року Демидівку і навколишні села окупували кайзерівські війська, які встановили жорстокий окупаційний режим: була введена комендантська година, за найменший опір без суду розстрілювали. В листопаді 1918 року влада перейшла до Директорії, відповідно місцеві органи управління очолили петлюрівські представники. На початку червня 1919 року Демидівка знову стала радянською, а в серпні владу захопили поляки. Вцілому можна виділити три періоди історії України в нашому краї: Доба Центральної Ради - 345 днів, Доба Гетьманату - 195 днів, Доба Директорії - 180 днів.

Саме в ці непевні часи у Демидівці виникла думка створити загін самооборони, який міг би забезпечити спокій всій громаді, бо українцям уже набридло постійно бути під чийось гнітом австро-угорським, радянським, польським. Ініціативу охоче підтримали селяни Рудки, Ільпібок, Свищева, Рогізного Ініціатором і організатором створення загону був Павло Гурський. Загін складався з кількох сотен добровольців, були призначенні командири підрозділів. Кожен мав зброю, бо після проходження фронтів Першої світової війни п було покинуто чимало. На озброєні загону було і два кулемети, один з яких встановили на дзвіниці Лішнянської церкви, а другий - на підвищенні протилежного кутка Демидівки (в напрямку дороги на Берестечко), щоб контролювати під здні дороги з Млинова , Берестечка, та Боремля. Для кращого зв'язку, чоловіки з Рудки та Ільпібоків відремонтували невелику дрезину, щоб по вузько-колії залишеній австрійцями швидко добиратись до Демидівки, де було головне місце збору. Хоча до кривавих баталій не доходило, але сутички з польською розвідкою були і поляки більше не наважувались заходити в Демидівку. Загін Бурського проіснував до осені 1920 року і саморозпустився.

В липні 1920 року наступ І Кінної армії привів до відступу поляків і встановлення в Демидівці радянської влади. Перші дні над селом стояв стогін - кіннота міняє коней: замість утомлених кляч кавалеристи забирали робочу скотину, адже без коней нема армії. До того ж , були знищені пасіки. Червоноармійці, позбавленні хліба, виморивши бджіл, шаблями добували мед.

Із вступом Червоної Армії почалося відновлення встановлених раніше порядків. Було створено ревком та комітет незаможних селян. Активісти вели агітацію серед населення.

Контрнаступ польських військ призвів до того, що 19 вересня 1920 року Демидівка знову опинилась в руках поляків і на території нашого краю, майже на 20 років встановлено польський окупаційний режим. Внаслідок радянсько-польського миру (Ризький мирний договір) Демидівку було включено до складу Польської держави. "Ілюстрований путівник по Волині" з того часу дає таку інформацію: "На північний схід від Берестечка за 20 км лежить Демидівка, що також зветься Лешня". У нашому краї встановився жорстокий режим національного і соціального поневолення. Польський уряд приступив до реалізації декрету 1919 року "Про організацію посадницьких господарств з колишніх легіонерів, тобто польських вояків Російської та Австро-Угорської армій, які боролись за відновлення незалежності Польщі. Саме їм на українських землях виділялися землі для господарювання. Поблизу Демидівки виникли такі осадницькі колонії: Адамувка, Полянувка, Віпасувка. Метою військово колонізації було зміцнення політичного і економічного становища окупаційної влади і посилення впливу на "Кресах Сходніх". Осадники були "очима і вухами" польського уряду, тому уряд всіляко сприяв їм. Осадникам належало 12 /о кращих земельних угідь. На кожне господарство припадало в середньому по 17 га землі. З метою послаблення соціального протистояння і не вдоволення селян уряд оголосив про часткову парцеляцію (поділ на дрібні ділянки) поміщицьких і державних земель з метою продажу селянам. Одночасно проводилася в 30-ті

роки комасація (виділення на хутори). В околицях Демидівки виник хутір Лопавші.

Рівень економічного розвитку був низьким. Існували лише дрібні підприємства по переробці сільськогосподарської продукції: млини, крупорушки, олійниці. Хронічним стало безробіття. Особливо зросла чисельність безробітних під час світової економічної кризи 1929-1933 рр., вона сягала 60% працездатних Демидівки. Це змушувало шукати засобів для прожиття за межами краю. Багато демидівчан вирушило у пошуках роботи до США, Канади, Бразилії, Уругваю.

У 1924 році польський уряд прийняв постанову про заборону користування українською мовою в державних установах. Міністр освіти провів реформу за якою більшість україномовних шкіл перетворювалися на двомовні з переважанням польської мови. В Демидівці та сусідніх селах українські школи були перетворені на двомовні, а вчителі-українці звільнені з роботи. Така доля спіткала і талановитого педагога Демидівки Єлизавету Дунас, яка була звільнена і знову змогла вчителювати лише після відновлення радянської влади.

Натомість в початкових школах Лішні, Лопавш, Дублян навчання велося польською і українською мовами. В Демидівці також була двомовна школа - семирічка, відкрита в 1917 році. Директором школи був Вишневецький Олег, вчителі - Марія Бундовна (його дружина) та Зіна Натензон. В школі навчалось до 150 дітей різних національностей. Навчання було платним і не для всіх доступним, особливо у старших (5-7) класах. В 1932 році Кухарук Дем'ян на власний кошт збудував нове приміщення для школи. Така політика в галузі освіти призвела до того, що вже в 1931 році зросла кількість неписьменних.

Велику просвітницьку роботу в Демидівці вела "Просвіта" активними членами якої були Пекарський Павло Леонтійович та Цалап'юк Степан Йосипович.

Вони розповсюджували :

- "Почаєвський листок";
- тижневик "Народні вісті";
- тижневик "Волинська неділя";
- "Приятель господаря";
- "Сільський звіт";
- "Рільник";
- "Сонечко" - дитячий журнал.

У кінці 20-х років польські власті приступили до ліквідації просвітянських організацій.

17 вересня 1939 року на основі додаткового пакту Молотова - Ріббентропа Червона Армія вступила на територію Західної України. Населення Демидівки, як всієї Рівненщини, з радістю зустрічало Червону Армію, сподіваючись на покращення своєї долі. 22 жовтня 1939 року вони взяли участь у виборах представників до українських народних Зборів Західної України, які вперше проходили на основі загального рівного і прямого виборчого права на основі таємного голосування. Своїм посланцем до Народних Зборів Західної України демидівчани обрали колишнього наймита Т.Л.Євгенюка.

22 Червня 1941 року німецько-фашистська армія та її союзники перейшли кордон. Демидівка в перший день війни, як і все прифронтове село, була охоплена панікою. Люди скуповували в магазинах все, що було, особливо мило, сірники і гас. Військокомат відправляв на фронт перших мобілізованих. У дворі відділу НКВС палили документи. Мітинг, який спробували провести районні керівники не додав ясності ситуації. А вже вранці 24 червня 1941 року в Демидівку ввійшли фашисти. Ввечері 24 червня відступаючий загін червоноармійців зав'язав бій на околиці Демидівки. У бою загинули 14 фашистів і 9 радянських бійців. Але загін вирвався з оточення і, за допомогою провідника відступив у бік села Вовковиї де влаштував засідку. У бою з німцями вранці 25 червня радянські воїни знищили ще 75 фашистів і наздогнали радянські війська поблизу Верби.

В центрі Демидівки, у двоповерховому будинку, була утворена комендатура під керівництвом лядвїрта Літке.

У перші місяці війни німці намагалися ніби обережно поводитися з українським населенням. Основні репресії були спрямовані проти євреїв. Зразу після приходу німців висилили всіх євреїв на північну околицю Демидівки виділивши їм на проживання кілька хат навколо синагоги. Гетто було обгороджено колючим дротом. Щоб виділитися євреї мусіли нашити на одяг великі жовті кола - на спину і на груди. Спочатку режим в гетто не був дуже строгим. Євреї мали свого солтиса (старосту). Українці могли заходити в справи, адже серед євреїв були кравці, шевці. Приносили їм продукти харчування. Окупаційною владою було введено надзвичайний стан, який обмежував пересування населення встановлював комендантську годину, жителі зобов'язані були зареєструватися за місцем проживання. Вводилася карткова система. Було чітко визначено, скільки зерна може змолоти селянин у млині для своєї сім'ї. Селяни були зобов'язані здавати поставки продуктів.

Починаючи з 1942 року масового характеру набрало вивезення молоді для примусових робіт в Німеччину. Це перетворилося на справжнє полювання за людьми. Тих, котрі відмовлялися їхати чекало суворе покарання. Протягом року тільки з Демидівки було вивезено понад 50 молодих чоловіків і жінок. Незважаючи на репресії, рух опору наростав.

В середині березня Червона Армія наблизилась до Демидівки. З ходу взяти її не змогли. Бо фашисти збудували укріплення в районі сучасної автостанції, міст з Ліпші в Демидівку спалили, на Загреблі стояли фашистські танки. 17 Березня 1944 року почався бій за Демидівку. У визволенні Демидівки брав участь шостий кавалерійський корпус першої гвардійської кавалерійської дивізії. Радянські війська наступали з двох сторін, але вигідна позиція фашистів давала їм можливість запекло оборонятися. Фашистів вибили з Демидівки, але в бою загинуло багато радянських бійців.

Після визволення Демидівщини почалася відбудова зруйнованого війною господарства.

Жителі демидівщини з перших днів визволення допомагали фронту як продуктами харчування, так і грошима. Крім того, надавлась допомога госпіталям та шефська допомога шахтарям та металургам Донбасу.

Розгорнулася відбудова сільського господарства, підготовка до весняної сівби, боротьба з безпритульністю та бездоглядністю дітей. 10 Квітня 1944 року почалося навчання дітей шкільного віку.

Вже у вересні 1944 року в Демидівці відкрився районний клуб та бібліотека.

На базі господарства Ломакіна було створено артіль "Красная звезда" №1 (№2 була в Боремлі). Артіль мала лісораму і два деревообробні круглопилні верстати . Артіль підпорядковувався і цех у Вовковиях. Підприємство поступово розвивалося, збільшувало кількість робітників (з 30-ти у 1945 році до 110-ти у 1975). Згодом на базі артілі був створений промкомбінат, який мав швейну та швецьку майстерні, майстерню по ремонту годинників. Виготовляли також шафи для одяжі, круглі столи, інші меблі на замовлення.

На околиці Демидівки діяли піч по випалюванню вапна та цегляний завод. В 1956-1959 рр. Демидівський промкомбінат збудував цегляний завод на Мар"янці, який випускав дуже якісну цеглу (проіснував до 1967р.).

Вживалися заходи по відновленню колгоспу ім. М.С.Хрущова, який розпочав свою діяльність в 1945 році.

Відбудова сільського господарства в нашому краї відбувалася в складних умовах. Селяни в переважній більшості прагнули вести індивідуальне господарство. А в той же час влада тримала курс на колективізацію сільського господарства. Колективізація велася в основному в формі жорсткого примусу. До початку 50-х років вона фактично була завершена.

Значне місце в розвитку колгоспів та сіл району посідала Демидівська МТС. Держава постачала машинно-тракторній станції трактори та іншу сільськогосподарську техніку . При МТС діяли курси механізаторів, де щороку навчалося по кілька десятків чоловік. Так, протягом 1949 року було підготовлено 31 механізатора. До 1950 року практично заново був відбудовано райцентр, в якому функціонувало 8 промислових об"єктів, 7 торгових приміщень, 2 клуби, 4 школи, 4 лікарські установи, 72 житлові квартири, 9 овочевих складів та льодників.

В 1954 році Демидівській сільраді були підпорядковані населенні пункти: Дубляни і Лішня. В 1959 році Демидівка отримала статус селища міського типу.

Наприкінці 1962 року Демидівський район був розформований, а Демидівка ввійшла до складу Млинівського району. Ця подія негативно вплинула на подальший розвиток Демидівки. Адже за більш як тридцять років не було збудовано жодного метра квадратного житла, жодного адміністративного будинку за державний рахунок.

Однак гордістю демидівчан став колгосп "Україна". Ще першого липня 1950 року колгоспи сіл Демидівки, Дублян та Ліпші об'єдналися в один, який у 1959 році отримав назву "Україна". Він мав у довічному користуванні 3232 га землі. На великих площах вирощувалась зернові та технічні культури, серед яких переважали цукрові буряки. Це було багатогалузеве господарство, один з кращих колгоспів району та області. Машино-тракторний парк колгоспу нараховував 30 тракторів, 25 комбайнів, 18 вантажних машин та іншу техніку. В господарстві широко використовувалась електроенергія, яка надходила з Добротворської ДРЕС. На кінець восьмої п"ятирічки загальні грошові доходи колгоспу досягли 1млн.

673 тис.крб. Завдяки високим прибуткам колективного господарства стало можливим систематично розширювати матеріально-технічну базу. Покращувати житлові умови його трудівників.

В 1963 році в Демидівці було відкрито ПТУ, яке розпочало підготовку трактористів та робітників інших професій.

В той же час в Демидівці функціонували кілька підприємств. Серед них відділення "Сільгосптехніки", "Міжколгоспбуд", експлуатаційна дільниця, плодоовочевий консервний та промисловий комбінати, інкубаторно-птахівнича станція, цегляний завод, пекарня, заготівельний пункт.

Розвиток Демидівки у 70-80-ті роки ХХ ст. відзначався складністю і суперечливістю. З одного боку збільшувалося виробництво сільськогосподарської продукції та підвищувався добробут народу, з іншої - темпи зростання виробництва та ефективності праці значно знизилися. Для покращення ситуації на початку 80-тих років була прийнята Продовольча програма, але її показники не виконувалися. Однією з причин труднощів став постійний відтік молоді з селища. Перебудова, яка з ініціативи М.С.Горбачова розпочалася СРСР у 1985 році, призвела до значних змін у різних сферах суспільно життя. В кінці 80-х років в Україні виникають організації національно-демократичного спрямування. Під впливом їх діяльності в національну свідомість демидівчан все більше входить українська символіка: синьо-жовтий прапор, тризуб, гімн "Ще не вмерла Україна". Перебудова, яка повинна була модернізувати радянську систему, не виконала поставлених завдань і призвела до наслідків, непередбачуваних її ініціаторами. У процесі подальших намагань зміцнити Радянський Союз, реакційно налаштовані комуністи у Москві 19 серпня 1991 рік зробили спробу державного перевороту. Але вона закінчилася невдало. Цим скориталися демократичні сили в українському парламенті і 24 серпня Верховна Рада України майже одностайно прийняла Акт про державну незалежність України . А 1 грудня понад 95 % демидівчан, що взяли участь у Всеукраїнському референдумі, підтвердили Акт про державну незалежність України.

Саме в цей час серед інтелегенції Демидівки та навколишніх сіл поширюється ідея відновлення Демидівського району.